

iki Sesli Solfej ve Dikte Çalışmaları

Emin Erdem KAYA • Şenol AFACAN

Emin Erdem KAYA & Şenol AFACAN

İKİ SESLİ DİKTE VE SOLFEJ ÇALIŞMALARI

ISBN 978-605-241-052-3
DOI 10.14527/9786052410523

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2017, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. Ltd. Şti.ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** ve **Pegemindex.net** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Ağustos 2017, Ankara

Yayın-Proje: Özlem Sağlam
Dizgi-Grafik Tasarım: Didem Kestek
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Vadi Grup Ciltevi A.Ş.
İvedik Organize Sanayi 28. Cadde 2284 Sokak No:105
Yenimahalle/ANKARA
(0312 394 55 91)

Yayıncı Sertifika No: 14749
Matbaa Sertifika No: 26687

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Yayınevi Belgeç: 0312 435 44 60
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Dağıtım Belgeç: 0312 431 37 38
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net

Kızlarımız İdil ve Dođa'ya

E. Erdem KAYA

02.07.1980 tarihinde Diyarbakır'da doğdu. 1994 yılında Diyarbakır Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi'nde müzik eğitimine başladı. Bu okuldan birincilik ile mezun olan E. Erdem KAYA, 1998 yılında Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi Müzik Eğitimi Anabilim Dalı'nın açtığı özel yetenek sınavını da birincilik ile kazanarak müzik eğitimine burada devam etti. 2003 yılında girdiği Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müzik Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans programını 2005 yılında tamamladıktan sonra aynı sene Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzik Eğitimi Bilim Dalı doktora programına kayıt yaptırdı ve 2010 yılında buradan mezun olarak doktor unvanını aldı. Viyolonsel eğitimi süresince Devlet Sanatçısı Öğr. Gör. Tayfun KARAKELLE, Devlet Sanatçısı Öğr. Gör. Şinasi ÇILDEN ve Doç. İzzet NAZLIAKA ile çalışma fırsatı buldu. Yurt içi ve yurt dışında çeşitli karma ve kişisel konser etkinlikleri gerçekleştirdi. Meslek hayatına Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı kurumlarda öğretmenlik yaparak başlayan E. Erdem KAYA bu kurumlarda müzik, müzik teorisi, armoni, müziksel işitme okuma ve yazma, viyolonsel ve orkestra derslerini yürüttü. 2005-2011 yılları arasında Selçuk Üniversitesi Müzik Eğitimi Anabilim Dalı'nda Öğretim Görevlisi olarak görev yaptı. Burada lisans ve yüksek lisans düzeyinde Viyolonsel ve Oda Müziği derslerinin yanı sıra, Orkestra, Müziksel İşitme Okuma ve Yazma derslerini de yürüttü. Müzik eğitimi, viyolonsel eğitimi ve müzik tarihi ile ilgili çeşitli makale ve bildirileri de bulunan E. Erdem KAYA, 2011 yılında Yardımcı Doçent olarak atandığı Nevşehir Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzik ve Sahne Sanatları Bölümü'ndeki görevine halen devam etmektedir.

Şenol AFACAN

17.12.1972 tarihinde Sivas'ın Hafik ilçesinde doğdu. Müzik eğitimine ilk olarak ilkokulda aldığı mandolin dersleri ile başladı. İlk, orta ve lise öğrenimini Bursa'da tamamladı. 1991 yılında Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Anabilim dalının açmış olduğu özel yetenek sınavını kazandı. Burada Yrd. Doç. Nesrin Biber Öz'ün keman öğrencisi oldu. 1995 yılında mezun oldu. Aynı yıl Kırşehir iline müzik öğretmenini olarak atandı. 1998-2002 yılları arasında Kırşehir Güzel Sanatlar Lisesinde müziksel işitme okuma ve yazma, orkestra, koro ve keman eğitimi derslerini yürüttü. Öğretmenliği sürecinde çeşitli konser ve etkinliklerde yer aldı. 2002 yılında güzel sanatlar liseleri müzik öğretmenini seçme sınavını kazanarak Kırşehir Güzel Sanatlar Lisesine keman öğretmenini olarak atandı. Aynı yıl Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalına açılan öğretim elemanı sınavını kazanarak sınıf öğretmenliği programına müzik okutmanı olarak atandı. Ahi Evran Üniversitesi Türk Sanat Müziği Topluluğu ile çok sayıda konserler verdi. 2007 yılında Gazi üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Müzik Eğitimi Bilim dalında açılan yüksek lisans sınavını kazanarak öğrenimine başladı. 2010 yılında mezun oldu. 2015 yılında Ahi Evran Üniversitesi Neşet Ertaş Güzel Sanatlar Fakültesi Müzik Bölümünün açtığı öğretim elemanı sınavını kazanarak bu bölüme öğretim görevlisi olarak atandı. Aynı yıl Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Müzik Eğitimi Bilim Dalı doktora sınavını kazanarak doktora öğrenimine başladı. Yüksek lisans ve doktora öğrenimi sürecinde Prof. Şeyda Çilden ile keman eğitimi çalıştı. Doktora öğrenimi sırasında iki sesli müzikal dikte analizi çalıştı. Halen Ahi Evran Üniversitesi Neşet Ertaş Güzel Sanatlar Fakültesi Müzik Bölümünde öğretim görevlisi olarak görev yapmaktadır. Ulusal ve uluslararası dergi ve sempozyumlarda yayınlanmış müzik eğitimi, müziksel işitme okuma ve yazma, keman eğitimi ve müzik eğitiminde öz yeterlilik ile ilgili çeşitli makale ve bildirileri bulunmaktadır.

ÖNSÖZ

Müzik eğitiminin en önemli amaçlarından biri öğrencilere müziksel işitme, okuma ve yazma becerisi kazandırmaktır. Bilindiği üzere müziksel yazma ve okuma becerilerinin geliştirilmesi müziksel başarıyı önemli ölçüde etkilemektedir. Özellikle müziksel yazma duyulan ezginin notaya alınması seslerin süreleri, isimleri ve tonal etkisine göre müzik dili kullanılarak ifade edilmesinde yaşanan zorluklar, müziksel okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesine yönelik sistemli çalışmalarla ortadan kaldırılabılır. Bu kitabın hazırlanmasında müziksel işitme eğitiminin unsurları olan müziksel okuma ve yazma boyutları ele alınmıştır. Bu düşünceyle hazırlanan kitabın asıl amacı çoksesli duyma ve seslendirme alışkanlıklarının kazandırılmasıyla özellikle müziğe profesyonelce yaklaşan bireylerin dikey duyma becerilerinin geliştirilmesini sağlamaktır. Dikey duyma becerisi geliştikçe müziği algılama ve yorumlama becerileri de gelişeceğinden kitapta yer alan ezgilerin teksesli müziksel okuma ve yazma çalışmalarından iki sesli müziksel okuma ve yazma boyutuna geçmede literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Hazırlanan ezgilerin tamamı yazarlar tarafından özgün olarak yazılmış olup ezgilerde kullanılan tonaliteler üç diyez ve üç bemol alan tonlarla sınırlandırılmıştır. Yazılan çoksesli solfej ve dikteler için ezgilerde basit ve bileşik ölçüler kullanılmıştır. Ezgilerde kolaydan zora giden düzeylerde örnekler yer verilmiştir. İki sesli olarak yazılan solfej ve dikte çalışmalarında temel çokseslendirme kuralları göz önüne alınmıştır. Ayrıca yatay ve dikey çoksesliliğe yer verilmiştir. İstenildiğinde bazı ezgiler tek sesli olarak da kullanılabilir şekilde düzenlenmiştir. Öğrencilerin daha kolay algılamaları ve uyum sağlamaları için ezgilerde geçen aralık ve tartımlar en bilindik yapılardan oluşturulmuştur. İki sesli müziksel okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesine yönelik olarak hazırlanan bu kitabın mesleki müzik eğitimine, eğitimci ve öğrencilere faydalı olması dileklerimizle...

Emin Erdem KAYA & Şenol AFACAN

Ağustos 2017

İÇİNDEKİLER

E. Erdem Kaya.....	iv
Şenol Afacan	v
Önsöz	vii
Giriş.....	1
1. Bölüm: İKİ SESLİ DİKTE ÇALIŞMALARI	5
2. Bölüm: İKİ SESLİ SOLFEJ ÇALIŞMALARI	92
Kaynakça.....	181

GİRİŞ

Bireye kendi yaşantısı yoluyla belirlenmiş hedefler doğrultusunda müziksel davranışlar kazandırma ve geliştirme süreci olan müzik eğitiminin en önemli türü olan mesleki müzik eğitiminde müziksel işitme, okuma ve yazma eğitiminin ayrı bir yeri ve önemi vardır. Bu alanda elde edilen kazanımlar diğer müzik alan derslerinin hedeflerini gerçekleştirme ve kavramada temel oluşturur. Müzik eğitiminde önemli bir rol oynayan müziksel işitme yeteneği müzik yeteneğinin de temelini oluşturur.

Müziksel işitme, işitme duyusuyla algılanabilir müziksel bütün öge, özellik ve ilişkileri doğru algılama, tanıma, hatırlama, ayırt etme, çözme ve çözümleme yeteneğidir (Uçan, 2005:19). Müziksel işitme eğitimi, müziğin temel öğelerini kavramak ve gerçek anlamda bir çalgıyı çalabilmek ya da dinlediğimiz müziği anlayabilmek için en önemli çalışmadır. İyi bir işitme becerisi bireyin çalma, söyleme, doğaçlama, besteleme ve transpoze becerisini üst düzeyde tutarak müzikaliteyi oluşturur (Yayla, 2006).

Müziksel işitme türleri;

- 1. Yaklaşık (Bölgesel) işitme:** Müziksel sesleri, ait olduğu ses bölgesinin bir ögesi olarak işitmedir. Bu tür işitmede, bir müziksel ses dizi ya da ses öbeği içindeki konumuna göre, yaklaşık olarak (kalın-ince) algılanır.
- 2. Bağlı (Rölatif) işitme:** Müziksel sesleri başka bir ölçüt veya bilinen sese bağlı kalarak, karşılaştırarak yükseklikleriyle tanıma, ayırt etme ve adlandırma yeteneğidir. Burada bilinen ses ile duyulan ses arasındaki müziksel aralık temel alınır. Müziksel işitme okuma ve yazma dersleri bağlı işitme yeteneğini geliştirmeye yöneliktir.

3. **Mutlak-Salt (Absolüt) işitme:** Müziksel sesleri başka bir ölçüt veya bilinen sese gerek duymaksızın yükseklikleriyle hemen algılama, ayırt etme, adlandırma yeteneğidir. Çevre, küçük yaşta müzik eğitimine başlama, düzenli ve sürekli bir eğitim ile kazanılabilecek bir beceri olduğu bilimsel çalışmalarla belirlenmiştir (Uçan, 2005: 20-21).

Müziksel yeteneğin kapsadığı özelliklerden bazıları duyarlılık, ses yüksekliklerini ayırt etme, belleğe alma yeniden tanıma, ritim duygusu ve müzikal işitmeyi; bazıları ise ritim duygusu, bölgesel işitme, aynı anda tınlayan iki ve daha çok sesi algılayıp çözümleme, duyduğunu söyleme-çalma ve yaratıcı tasarlamayı müzik yeteneğinin kapsadığı başlıca özellikler olarak kabul eder (Uçan, 2005: 17).

Bu özelliklere baktığımızda sesleri, armonik ya da melodik aralıkları ayırt etme, müzik cümlelerini duyma, belleğe alma ve ezgisel olarak yineleme, duyduğu sesleri ve müzik cümlelerini notaya alabilme, bir ezgide hatalı kısımları tespit etme, dinlediği müzikleri tonal ya da makamsal olarak tanıma gerektiğinde bunları müzikal özelliklerine göre yazabilme gibi birçok beceriyi kapsadığını görebiliriz. Müziksel yaratıcılık, müziksel seslendirme-yorumlama ve besteleme çalışmalarının başarısı müziksel işitme okuma ve yazma (MİOY) becerilerinin yeterince gelişip gelişmediğine bağlıdır. MİOY dersleri müzik dilini kullanabilmeyi, müzik okuryazarlığı edindirmeyi amaçlar. Bu dersin kazanımları bireyin müzik eserlerini çözümleme, uygulama ve değerlendirme yapabilmesini sağlar. MİOY becerileri müziği anlama, ifade etmede, müzikal düşünebilmede önemli rol oynar (Afacan, 2016).

Nitekim bu dersin önemine ilişkin Albuz (1996:193) diğer müzik dersleri ve çalgı derslerinin temelini oluşturması noktasına dikkat çekmiştir. MİOY dersi uygulamalı (çalgı, koro, orkestra vb.) derslerin tümünün, teorik (armoni, kontra-punk, müzik biçimleri vb.) derslerin ise birçoğunun ön koşuludur. Bu alandaki yetersizliğin diğer alanlardaki derslerin de başarısını olumsuz etkileyeceğini belirtmiştir.

Bu dersten edinilen bilgi, beceri tutum ve alışkanlıkların meslek yaşamındaki rolü çok büyüktür. Öğrencinin bu dersteki başarısızlığı veya eksikliği diğer derslerin başarısını olumsuz yönde etkilemekte ve engellemektedir (Özgür, 1996:198).

Müziksel öğrenmelerin yeterince kalıcı izli olması, müziksel bellek, dikkat ve tasarım eğitiminin etkili ve verimli olmasına bağlıdır. Müziksel bellek, dinlenen, söylenen ve çalınan müziklerin, bıraktıkları izler yoluyla akılda tutma, saklama ve gerektiğinde hatırlama gücüdür. Müziksel dikkat, bilişsel, duyuşsal ve devinişsel güçleri müziksel bir öge üzerinde toplama ve yoğunlaştırmadır. Müziksel tasa-

rım, müziksel ögeyi zihinde ilk kez ya da yeniden canlandırma gücüdür (Uçan, 2005:23).

Bir müzik eserini profesyonelce anlayıp kavramak, müzik teorisi, solfej, dikte, armoni, kontrpuan, form, analiz, orkestrasyon ve müzik tarihi gibi birbirleriyle sıkı ilişkili müzik disiplinlerdeki uzmanlığa ve bu alanlardaki bilgi birikimine bağlıdır. Özellikle müzik teorisi, müziksel okuma (solfej) ve müziksel yazma (dikte) alanları, öğrencilerin işitme, ritim, müzikal hafıza ve duyarlılık yeteneklerinin geliştirilmesinde en temel alanlardır (Özçelik, 2003:5-6).

Özçelikle (2003) göre herhangi bir müzik yazısını süre, yükseklik, ritimleri ile birlikte seslendirmeye müzikal okuma (solfej) denir. Müzikal yazma ise bireyin hafızasından ürettiği ya da herhangi bir müzik kaynağından veya bir çalgıdan işittiği sesleri müzik yazısının öğeleri ile (nota, sus ifade terimleri vb.) dizek üzerinde ifade etmesidir.

Özgür ve Aydoğan (2009) müziksel okumayı bir müzik yazısını müziğin harfleri olarak nitelendirilebilecek notaların ad, yükseklik, süre, hız, gürlük ve ayrıntılarıyla seslendirilmesi şeklinde müziksel yazmayı ise sesleri müzik yazısının öğeleriyle ifade etmek şeklinde açıklamıştır.

Gazimihal'e (1961:234) göre: Solfej kelimesi 'sol' ve 'fa' hecelerinin birleşmesiyle solfalama kelimesinden gelmektedir. Zamanla 'fa' hecesi 'fe'ye dönüşmüştür. Yine Gazimihal solfeji şöyle tanımlamıştır:

1. Nota adları ile söylemek yolundan bir ses parçasını okuyuş
2. Solfeje mahsus olarak yazılı parçalardan birleşik nota mecmuası veya kitap
3. Musikinin ihzari bilgi ve prensiplerinin öğrenim ve öğretimine de solfej denir.

Hedges (1999:38) dikteyi, öğrencilerin (genellikle piyano aracılığıyla) seslendirilen ezgileri ritim ve aralıklara dikkat ederek kağıda geçirmesi olarak tanımlamıştır. Müziksel yazma (dikte) bireyin hafızasında ürettiği ya da herhangi bir müzik kaynağından işittiği müzikal sesleri müzik yazısının öğeleri ile (nota, sus, ifade terimleri vb.) dizek üzerinde ifade etmesidir.

Yazılı bir notayı duymak ve duyulan bir notayı kâğıda geçirmek, çalgıda çalmak veya söyleyebilmek bir müzisyenin sahip olması gereken en önemli özelliklerden biridir (Arenson, 1984:158). Ezgisel dikte çalışmasında eğitimci, bir müzik cümlesini seslendirir ve öğrenciler bu müzik cümlesini dinleyerek kâğıda dökerler. Burada amaç öğrencilerin işitsel algılarını geliştirirken aynı zamanda nota yazım kabiliyetlerini de arttırmaktır (Tremblay & Champagne, 2007:208).

Müziksel yazma boyutu müziksel işitme becerilerinin en karmaşık boyutu olup bireyin kuramsal bilgilerini müzik dili kullanarak ifade etmesidir. Duyulan bir ezginin (tonal veya makamsal) özelliklerine göre notaya alınması aynı zamanda birden çok beceriyi kapsamaktadır. Bu düşünceye göre dikte eğitiminin amacı duyulanı sadece doğru bir şekilde notaya almak değil, "...sesleri belirli bir anlam bütünlüğünde duyabilen dinleyiciler yetiştirmektir" (Rogers; 1984:4).

İlgili yayınlardan da anlaşılacağı üzere müziksel okuma bir eseri müzik yazısına uygun seslendirme becerisi, müziksel yazma ise bir ezgiyi (tonal, makamsal) müzikal özellik ve müzik yazısına uygun olarak notaya alabilme becerisidir diyebiliriz. Çoksesliliğin bir türü olan iki sesli müziksel okuma ve yazma çalışmaları, tek sesli çalışmalara göre daha zor olduğu bilinmekle beraber müziksel işitme eğitiminde ayrı bir yere ve öneme sahiptir. Özellikle müziksel okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi uzun süreç ve sistemli çalışmalar gerektirdiğinden iki sesli müziksel okuma ve yazma çalışmalarına yeterince zaman ayıramamaktadır. Bu bağlamda bu kitaptaki çalışmaların müzik eğitiminde müziksel işitme, okuma ve yazma sürecine yeni bir soluk getirerek, öğrencilerin müziksel okuma ve yazma eğitimine yönelik motivasyonlarını da arttıracığı düşünülmüştür.

1. BÖLÜM

İKİ SESLİ DİKTE ÇALIŞMALARI

DO MAJÖR DİKTE ÇALIŞMALARI

Dikte 1

EMİN ERDEM KAYA

The image displays four systems of musical notation, each consisting of two staves (treble and bass clef). The notation is in 2/4 time and G major. The first system shows a melody starting on G4 and moving up stepwise to B4, with a bass line starting on G3 and moving up stepwise to B3. The second system continues the melody from B4 to D5, with the bass line moving from B3 to D4. The third system continues the melody from D5 to E5, with the bass line moving from D4 to E4. The fourth system concludes the melody on E5, with the bass line moving from E4 to G4. The piece ends with a double bar line.

Dikte 2

EMİN ERDEM KAYA

The first system of musical notation consists of two staves. The upper staff is in treble clef and the lower staff is in bass clef. The time signature is 3/4. The melody in the upper staff starts with a quarter note G4, followed by a quarter note A4, and then a quarter note B4. The bass line in the lower staff starts with a half note G3, followed by a half note A3.

The second system of musical notation consists of two staves. The upper staff is in treble clef and the lower staff is in bass clef. The time signature is 3/4. The melody in the upper staff starts with a quarter note C5, followed by a quarter note D5, and then a quarter note E5. The bass line in the lower staff starts with a half note G3, followed by a half note A3.

The third system of musical notation consists of two staves. The upper staff is in treble clef and the lower staff is in bass clef. The time signature is 3/4. The melody in the upper staff starts with a quarter note F5, followed by a quarter note G5, and then a quarter note A5. The bass line in the lower staff starts with a half note G3, followed by a half note A3.

The fourth system of musical notation consists of two staves. The upper staff is in treble clef and the lower staff is in bass clef. The time signature is 3/4. The melody in the upper staff starts with a quarter note B5, followed by a quarter note C6, and then a quarter note D6. The bass line in the lower staff starts with a half note G3, followed by a half note A3.

Dikte 3

EMİN ERDEM KAYA

The musical score consists of four systems, each with a treble clef staff on top and a bass clef staff on the bottom. The time signature is common time (C). The notes are as follows:

- System 1:** Treble clef: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4. Bass clef: G3, A3, B3, C4, B3, A3, G3.
- System 2:** Treble clef: A4, B4, C5, B4, A4, G4. Bass clef: G3, A3, B3, C4, B3, A3, G3.
- System 3:** Treble clef: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4. Bass clef: G3, A3, B3, C4, B3, A3, G3.
- System 4:** Treble clef: A4, B4, C5, B4, A4, G4. Bass clef: G3, A3, B3, C4, B3, A3, G3.

Dikte 4

ŞENOL AFACAN
EMİN ERDEM KAYA

